

УДК 165.191:7.046.1]:821-312.9(410)Толкін](045)
DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2024.1\(14\).05](https://doi.org/10.17721/UCS.2024.1(14).05)

Данило ОЛЕКСІН, студ.
ORCID ID: 0009-0000-8162-4234
e-mail: mozzartino56@ukr.net

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, Україна

КОПЕНДІУМ НЕКЛАСИЧНИХ МІФОПРАКТИК ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА: МІФО-ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Вступ. Актуальністю та передумовою нашого дослідження є високий рівень залученості творчого копендіуму Джона Рональда Руела Толкіна в плин та конструювання сучасної культури. За останні двадцять три роки XXI століття артикулювано і зреалізувано багато проєктів, що у власні способи інтерпретували міфологію Дж. Толкіна. Достатньо згадати кінотрилогію Пітера Джексона "Володар Перснів" (2001–2003 рр.) та "Гобіт" (2012–2014 рр.), серію комп'ютерних ігор у різноманітних жанрах Кріса Корні, Вільяма Гордона та Джіла Екхарт "The Lord of The Rings: The Battle for Middle-earth" (2004, 2006 рр.), Еріка Гевірца "The Lord of the Rings: Conquest" (2009 р.), Джона Флемінга, Лукаса Рімінга та Руф Томанді "The Lord of the Rings: War in the North" (2011 р.).

Методи. Застосовано міфо-логіку, що полягає в інтерпретації міфу в контексті його логіки та структури (в інтерпретації "Володаря Перснів" та "Сильмариліону").

Результати. Здійснено інтерпретацію "Володаря Перснів" та "Сильмариліону" суголосно з логікою міфу через її аксіоми та закони – виявлено міфічність цих текстів через загальну відповідність аксіомам і законам логіки міфу та, відповідно, доведено логіку міфу як актуальний метод інтерпретації міфу. Артикульовано осмислення "Володаря Перснів" через структуралістський аналіз обраних варіантів розповіді: роман Дж. Толкіна, кіно П. Джексона та ігри К. Корні й В. Гордона; виявлено 12 основних міфем та аргументовано їхню значущість для міфічного наративу; міфічною матрицею інтерпретовано образи Голума, Смегола, Фарамира та Фродо, де перший являє собою неусвідомлювану Тінь будь-якого суб'єкта, другий є суб'єктом, що намагається з нею боротися, третій є суб'єктом, що поборює, а четвертий є сумою образу Героя, якому немає "просто-життя" у "просто-світі".

Висновки. Актуалізована нами міфо-логіка являє собою чинний метод інтерпретації міфу будь-якої просторової та часової категорії. Варто зазначити, що міфо-логіка, як і будь-який некласичний гуманітарно-науковий метод, не є суто ідеальною та такою, що відповість на всі запитання; звичайно, будь-яка інтерпретація є інтерпретацією – ні гірше, ні краще, однак тут питання полягає в аргументованості висновків. Наше дослідження вважаємо аргументованим, однак незавершеним, оскільки можна і слід відшукувати нові міфем "Володаря Перснів", нові сполуки цих міфем, по-іншому їх інтерпретувати та пояснювати. Цим демонструється невичерпність смислів міфу та потенційність міфо-логіки як методу.

Ключові слова: міф, наука міфу, логіка міфу, структура міфу, міфо-логіка, структуралізм, Дж. Р. Р. Толкін, сучасне мистецтво.

Вступ

Дж. Р. Р. Толкін являє собою постать унікального порядку та, безперечно, універсального. Унікальність "оксфордського професора", на нашу думку, полягає в абсолютній та вичерпній успішності втілення його творчого та наукового доробку, у яких поєднано і переплетено шляхи становлення міфологічного світу автора, оскільки не секрет, що Толкін цікавився мовами та fairy tales, підносячи ці культурні категорії до однієї культурної константи – міфу. Універсальність Дж. Толкіна вбачаємо в полівекторності творчих пошуків, оскільки Толкін, споглядаючи свій світ, удавався до варіацій його становлення – живопису, лінгвістики, картографії, ботаніки, географії, антропології, генеалогії, історії тощо, іншими словами: унікальність Толкіна в широті та глибині ідеї онтології його світу.

Творчі пошуки та результати Дж. Толкіна являють собою численну бібліотеку текстів, які оповідають про міфічне й героїчне. Неможливо знайти більш зручного "препарату" для демонстрації роботи міфо-логіки, яка є синтетичним (ми на цьому акцентуємо) методом інтерпретації міфу. Така синтетичність означена некласичністю сучасної гуманітаристики, а отже до розробки міфо-логіки увійшли некласичні підходи до дослідження міфу, зокрема логічний, трансцендентальний, структуралістичний та психоаналітичний. Особливу увагу приділено логіці та структурі міфу, тоді як психоаналітичний та трансцендентальний підходи виступають певним "розширенням" результатів логіко-трансцендентальної інтерпретації. Для розкриття та упредметнення логіки міфу та структури міфу в міфології Дж. Толкіна ми звернемося до текстів "Сильмариліону" та "Володаря

Перснів" як показових варіантів специфічних методів міфотворення. "Сильмариліон" являє собою збірку текстів космогонічного, антропогонічного, теогонічного характерів. "Володар Перснів" надає нам класичний за духом лицарський роман на кшталт "Сера Найджела" або "Білого загону" В. Скотта, "Роману про Трістана та Ізольду" (рекон. Ж. Бадье), "Роману про Розу" К. де Труа тощо. Наше звернення до "Володаря Перснів" зумовлене показовістю втілення "чудесного", себто – міфічного, що дозволить ширше ілюструвати деякі принципи логіки міфу. Структуру міфу ми розшукуватимемо в уже запропонованих текстах на рівні центральних міфем усього наративу "Володаря Перснів".

Метою нашої статті є аргументація міфо-логіки як універсального методу дослідження та інтерпретації міфу. Завданням є застосувати логіку та структуру міфу як принципи міфо-логіки до міфологічного копендіуму Дж. Толкіна в різних варіаціях його втілення.

Огляд літератури. Аналізуючи наявні наукові розвідки, що концентрують свою увагу на творчості Дж. Толкіна, ми звертали свою дослідницьку оптику на такі з них, що хоча б й опосередковано, але самі по собі стосуються науки міфу. Серед аналізованих текстів виявлено паралельність з

а) нумінозним підходом (К. Сорокіна та О. Масюк);

б) структуралістським та психоаналітичним підходами (О. В. Марчук, Н. В. Ситник та R. Kurms).

Не акцентовано, однак, на інших елементах науки міфу, зокрема на ритуальному, соціологічному, трансцендентальному та логічному підходах. Ми це можемо пояснити наступним чином: ритуальний та соціологічний абсорбувались психоаналітичним, оскільки вони

мають однакові предикати – соціогенезний фактор (що є в принципі одним із об'єктів психології) та колективні уявлення (далі – архетипи), а трансцендентальний з логічним (за відомої totoжності, оскільки логіка міфу удокладнює його вимірність як окремого методу пізнання) не мають такої широкої ангажованості на відміну від уже згаданих. Така своєрідна замкненість логіко-трансцендентального погляду на міф, на наш погляд, продиктована, з одного боку, праксеологічним вектором розвитку сучасної гуманітаристики (та й у принципі будь-якої науки), а з другого, складністю самих посилив логіко-трансцендентальної оптики, оскільки вона "вдивляється" в сутність міфологічного висловлювання, відшукуючи в ньому причини та начала самого міфу.

Отже, перейдемо до висвітлення наявних візій та опіній щодо міфології Дж. Толкіна. У своїй статті "Міфологічний світогляд як основа фентезійного світобудівництва" К. Сорокіна та О. Масюк, розглядаючи світоглядно-текстуальний світ Дж. Толкіна, доходять думки про сутність творів професора у декількох контекстах: (1) виокремлення міфу та міфічного як особливої лакуни для пізнання світу реального (така думка дещо відсилає нас до логіко-трансцендентального методу осмислення міфу) і (2) фентезі та міф як "зцілення, втеча та розрада" (Сорокіна, Масюк, 2017, с. 87). Означені міфічно-фентезійні (фентезійно-міфічні) категорії – зцілення, втеча, розрада – отримують своє смислове навантаження: зцілення як оновлення речі, втеча як порятунок від повсякденного, розрада як щасливий кінець (або евкатастрофа). Сенси цих категорій мають логічний зміст з огляду на життєвий шлях Толкіна, де він зцілював річ, повертаючи їй первісний вигляд, тікав від повсякденності (дві світові війни) у свої тексти, а розраду отримував в контексті чіткого бінарizmu добро/зло, де добро завжди перемагало зло, а зло програвало, оскільки така функційна заданість укладалась у світоглядному інструментарії письменника.

Наостанок дослідники вважають, що міф, ставши матеріалом для фентезі, перейшов у світоглядний контекст суб'єкта культури як осмисленої універсалії (Сорокіна, Масюк, 2017, с. 92). Таким чином, світогляд являє собою одну з багатьох клітин у логіко-трансцендентальному осмисленні дійсності через міф/міфологізм/фентезі.

Статтю В. О. Марчук "Міфолофілософія наративного англomовного фентезі" ми підносимо до психоаналітичного та структуралістського шаблів науки міфу, оскільки авторка, застосовуючи поняття "міфолофілософія", ґрунтує свої рефлексії на осмисленні міфу як окремої апробації самим міфом світу (що відсилає нас до неокантианства Е. Касирера) (Марчук, 2012, с. 181), а структуралістичне артикулює себе на рівні поступового проникнення в сутність міфу через його моделювання Дж. Р. Р. Толкіном (Марчук, 2012, с. 180). Дослідниця ґрунтує свою розвідку на визначенні понять, де фантастика являє собою загальну категорію для текстів чудесної якості – міфів, легенд, казок, зокрема фентезі. Дж. Толкін як окремий виразник англomовних авторів, що зверталися до міфічних наративів, зауважує на міфові та казці в дусі рефлексій М. Еліаде, у контексті яких друге виникає з першого, коли мотиви міфу втрачають свою смислову або праксеологічну ясність та зрозумілість (Марчук, 2012, с. 180; Eliade, 1963, p. 186). Поряд із тим Толкін визначає три вже згадані функції-категорії казки (відновлення речі, втеча та щасливий кінець) та стає на бік апології міфу запереченням висновків класичних англійських етнографів, що ствер-

джували, ніби міф являє собою "хворобу мови". Толкін як філолог та лінгвіст зауважує на тому, що якщо міф є хворобою мови, то "свідомість є хворобою людини, оскільки міф є основою будь-якої мовної системи", що він зумовлює предикативні та дескриптивні висловлювання про дійсність (Марчук, 2012, с. 180).

Розглянемо статтю Н. В. Ситник "Образ Фродо і доміантові архетипи трилогії "Володар Перстенів", у якій дослідниця акцентує на категорії "героїчне", яка являє собою основну тематичну проблему тексту "Володаря Перснів" (Ситник, 2011, с. 310). Принагідно цю статтю варто віднести до психоаналітичних розвідок науки міфу, оскільки Ситник розглядає образ Фродо крізь центральні архетипи культури К. Юнга.

Центральною тезою дослідження можна вважати висловлювання: "шлях Фродо як шлях індивідуалізації, на якому гобіт у супроводі *Мудрого Старого* зустрічає *Аніму* та власну *Тінь*, *колективну Тінь*" (Ситник, 2011, с. 311). Тінню тут виступає образ Смаґорла/Голума, Мудрим Старим – чарівник Ґандальф, Аніма розкладається на дві категорії: зі знаком "+" та знаком "-", тобто на образи Ґаладріелі та Шелоби. Н. В. Ситник справедливо зауважує, що Голум як Тінь Фродо стоїть з Анімою-Шелобою як неусвідомлюване, а фіал Ґаладріелі (вода, що "напилася" священного світла зірки Еаредель), стоячи разом із нею, означає власне усвідомлюване гобіта (Ситник, 2011, с. 311). Боротьба між Фродо та Голумом (Тінню) позначає діалектику усвідомлюване/неусвідомлюване, однак знищення Тіні (Голума) позбавляє Фродо індивідуальності та її процесу – індивідуалізації, оскільки Тінь, як відомо, являє собою невід'ємну частину будь-якої індивідуальності. Дослідниця проводить влучну паралель між індивідуальною "смертю" Фродо та божеством-що-помирає-та-воскресає (концепція вічного повторення М. Еліаде), тому що знеіндивідуалення Фродо являє собою засновок до відродження світу загалом, тобто гобіт став "кривавою жертвою в процесі вегетації Середзем'я" (Ситник, 2011, с. 312). Підставами такого висновку є те, що Фродо врятував Середзем'я не для себе, а для його мешканців, оскільки отримані рани та перенесені страждання разом зі знеіндивідуаленням буквально розчинили гобіта як річ з сутністю, артикулювавши його і як "криваву жертву", і як (наша думка) певний симулякр.

Підсумком статті можна вважати те, що Ситник відходить від класичного осмислення "Володаря Перснів" як алегорії лицарського квесту-зі-скарбом-у-кінці, натомість – осмислення цієї історії як антиквесту, тобто шляху до знищення скарбу (Ситник, 2011, с. 314).

Р. Кирмс у статті "Тривимірність світу Толкіна" (R. Kirmse, "The Tridimensionality of Myth in Tolkien") визначає універсальні закони створення Всесвіту, "у який віряться" (Kirmse, 2021, p. 1). Це дослідження ми підносимо до структуралістського осмислення міфу, оскільки воно пропонує універсалізм принципів міфологічної світобудови.

Саму вимірність автор розуміє в класичному значенні, тобто вимір як компендіум незалежних точок. За *перший вимір* дослідник уважає *range*, або *дальність/діапазон/спектральність*, сутність якого полягає в наповненості "вторинного світу" самою світськістю, тобто ландшафтами, місцевостями, мовами, календарями, народами, звичаями, одягом (Kirmse, 2021, p. 3). Справді, світи Толкіна наповнені цими "зліпками" чистої реальності, оскільки його герої мають історію та становлення через означені категорії.

Другим виміром є *depth*, або *глибина*, що надає сумі хаотично розташованих у просторі точок (*range*) форму, яка артикулюється через знання цих точок (Kurmse, 2021, p. 3).

Третім виміром є *time*, або *час*, який надає формі світу (*range* та *depth*) динаміку, рух та цілепокладання зі своєї самості (Kurmse, 2021, p. 4).

Таким чином ми отримуємо три універсальні категорії світобудівництва Толкіна: *range* як компендіум незалежних точок, *depth* як форму точок і *time* як рух означених точок.

Очевидно, що дослідження творчості Дж. Р. Р. Толкіна перебуває на високому рівні гуманітарного осмислення і в українському контексті, і в західному. З цього виходить, що сам процес наукових рефлексій над міфом, зокрема, неklasичним міфом – міфом Дж. Толкіна – позначений високою актуалізованістю в науковій спільноті, а отже має отримувати свої подальші гуманітарно-наукові розробки.

Методи

У нашій інтерпретації міфологічного компендіуму Дж. Толкіна послуговуватимемося міфо-логічним методом (міфо-логіка), що ґрунтується на логіці та структурі міфу як принципах. Однак маємо зазначити, що в процесі нашої інтерпретації ми відкрили синергетичність пар логічного-трансцендентального та структуралістсько-психологічного підходів, де друге підсилює перше і навпаки, даючи потужний результат. До прикладу: якщо трансцендентальний підхід акцентує, головню, на окремість міфу в категоріях споглядання, часу, простору, то логіка міфу розширює цю акцентуацію до притаманних міфові законів та аксіом; якщо структуралістський підхід вбачає у міфові знаково-символічні відношення, то психоаналітичний ці знаки міфу (або архетипи, образи) інтерпретує, – структура субстантивує знак-архетип, а психоаналітика його розкриває. Також маємо наголосити, що ми екстраполюємо модель К. Леві-Строса на табличку міфемних зв'язків, що подана знизу, розширюючи її інтерпретацією міфем у контексті психоаналітичного підходу.

Логіка увиразнює в міфові чотири аксіоми та чотири закони, які, як ми вже згадували, укладають фундаментальність міфу як окремого методу пізнання. Розкриємо цей принцип через означення аксіом:

1. *Error fundamentalis* (далі: *e.f.*), або "первинне хибне припущення", що являє собою будь-яку основу будь-якого чудесного/міфічного/міфологічного висловлювання – це та канва, на якій розгортається міфічний наратив. Також ця аксіома є протиставленням будь-якій аксіомі "здорового глузду", зокрема "логічним помилкам" *post hoc ergo propter hoc* (наслідок як причина) або *ignoratio elenchi* (підміна тези) (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

2. *In falso veritas* (далі: *in f.v.*), або "в хибі істина". Однак це не означає, що саме в хибі як помилці істина і полягає, оскільки міф має свої власні критерії помилковості та істинності. Тут артикулюється істинність "наче хибі", що вона постає, зокрема, пророцтвом, віщуванням (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

3. *Fundamentum divisionis non datur* (далі: *f.d. non dat.*), або "відсутність фундаментального розрізнення". Це особлива відсутність розрізненень між суб'єктом і об'єктом, між річчю і не-річчю, між Все і Ніщо. До прикладу: відсутність розрізнення між смертним та безсмертним (смертний бог, безсмертний смертний), смертю та життям (де, почасти, сама смерть може бути найживішим життям і навпаки) (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

4. *Reductio ad absurdum abest* (далі: *r. ad abs.*), або "зведення до абсурду бути". Ця аксіома констатує наявність у міфі чудесних створінь та дій, однак подібне зведення не позначене абсурдністю бурлеску, карикатури чи комедії, позаяк міф у сутності своїй не має ні першого, ні другого, ні третього (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

Артикулюємо закони логіки міфу:

1. *Ex nihilo omnia fit*, або "з нічого з'являється все". Цей закон пояснює творення речі з нічого або певного матеріалу, пояснення походження якого немає. Зокрема, у різних міфах про походження поширеним мотивом є створення світу з думок божества чи з частин тіла первісного створіння (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

2. *Tertium datur*, або "третє дано". Цей закон пропонує пояснення абсолютного синтезу антитез, однак не у формі літературно-художніх прийомів (будь-який троп), а у формі чистої істини (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

3. До прикладу візьмемо дві антитези: голод і ситість, отже, їхнім синтезом будуть дві взаємозамінні категорії: ситна голодність і голодна ситість.

4. *Post hoc ergo propter hoc*, або "після цього, отже, через це". Цей закон дає пояснення будь-яким пророцтвам та віщунствам у міфі, що редукуються до "порушеної причинності", тим самим констатуючи не хибність "порушеності", а істинність логіки алогічного (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

5. Заперечення самоочевидності. Останній закон логіки міфу виступає антитезою класичному законові "правильного" силізму, що він стверджує: якщо всі засновки для висновку істині та узгоджені, то істинним та узгодженим має бути і сам висновок. Заперечення самоочевидності ж, навпаки, пропонує: засновки істинного висновку можуть бути і не істинними і не узгодженими, істинність висновку полягає в "абсолютному бажанні" міфотворця створити істинний висновок з неістинних посилань (Савельєва, Суходуб, & Аляєва, 2020).

Структура міфу дозволяє дослідникові проникнути в "первісні" смисли самої розповіді, "зчистити" з міфічного "барельєфа" гальванізації інтерпретаційних "нашарувань" іншими суб'єктами, що вони розкривали текст "сакрального наративу" через його інтеграцію в різні культурні форми: ритуал, переказ, художня інтерпретація (через музику, танець, живопис, художні тексти, кіно тощо). Таке проникнення в сутнісне міфу реалізується через *визначення міфем* як найменших структурних одиниць міфу. Означення міфем в окремому міфі відбувається пошуком головних та регулярно повторюваних в інших варіантах того самого міфу сюжетів. Отримані міфем констатуються табличкою у чотири стовпці, що перебувають в опозиційних відношеннях (aa/bb); кількість чарунок не має значення. За смисловими взаєминами міфем визначається категорія міфемосмислових горсточок і дається інтерпретація міфу з огляду на запропоновані дослідником опозиції міфем (Levi-Strauss, 1963, p. 187–193).

Структуралістський шлях інтерпретації міфу, на наше судження, можна застосовувати тоді, коли первісні значення та смисли окремого міфу не мають чіткої ясності, коли вони заангажовані закритою системою значень окремої епохи, у якій окремих міф отримували своє "життя".

Результати

Ми маємо на меті демонструвати міфо-логіку як загальну неklasичну стратегію дослідження міфу через її застосування до неklasичної форми міфопрактик Дж. Р. Р. Толкіна.

Як уже зазначалось, перша аксіома логіки міфу – e.f. – утілює себе через "немислиму" метаморфозу речі, викликану саме абсолютним бажанням того, хто цю метаморфозу втілює, і міфічною вона залишається лише тоді, коли метаморфозу описують, але не пояснюють, тому що пояснення знімає питання про "немислиме". Продемонструємо таку метаморфозу в контексті "немислимої" здатності Сауона до перевтілення: "У старовину був собі мая Саурон, якого синдари Белеріанду звали Гортауrom. На початку становлення Арди Мелькор переманив його до себе на службу, й він став найвизначнішим і найобізнанішим серед поплічників Ворога, а ще й найбільш небезпечним, бо міг прибирати різні подоби, і тривалий час йому, за бажанням, удавалося поставати шляхетним і прекрасним, обводячи круг пальця всіх, окрім найпильніших" (Толкін, 2021b, с. 436). Також до степеня e.f. можна піднести і перевтілення чарівника Гендальфа Сірого у Гендальфа Білого: "Мене поглинула темрява, я вийшов за межі думок і часу та блукав далекими дорогами, про які я не говорив... Назад мене вирядили оголеним – на короткий час, доки я здійсни своє завдання. І оголений я лежав на вершині гори [...] Вікно зникло; понижені схили завалило обгоріле роздроблене каміння. Самотній і загублений, я не мав змоги втекти з того стрімкого рогу світу [...] Я затримався у безвіку тої землі, де дні дарують зцілення, а не занепад. І я зцілювався, й одягнувся у біле" (Толкін, 2020a, с. 157, 158). Наведена цитата зображає та пояснює "смерть" Гендальфа Сірого у боротьбі з вогняним демоном – балрогом – після якої чарівник утратив свою тілесну подобу у якості Сірого, повернувшись у світ у якості Білого. Цю трансгресію можна пояснити заміщенням Сарумана Білого (чарівника-зрадника) Гендальфом Сірим, проте сама суть такого перевтілення все ж ґрунтується на "немислимому" – e.f.

Другою аксіомою логіки міфу є in f.v., предметна сутність якої зводиться до нібито-обману, нібито-істини в пророцтві, що і є найвищою істиною в рамках міфу; пророцтво вилаштоване так, що воно має втілитись безпосередньо і неважливо, хто виконанню пророцтва суперечить – бог чи смертний. У контексті міфопрактик Дж. Толкіна ми можемо віднайти in f.v. у пророцтвах божества Мандоса, який є богом часу: "Та, за наказом Манве, слово взяв Мандос і сказав: "Воістину, Діти Ілуватара прийдуть у цю епоху, та поки що їх немає. До того ж судьба Первородних – прийти в час пітьми і спершу побачити зорі. Ясне світло стане для них згубою" (Толкін, 2021b, с. 84). І прикметно, що через ясне світло Валінору – святої землі Безсмертних – точніше від власної гордині у топіс абсолютного світла – ельфи і втрачають свою благодать, оскільки використовують свою зброю і проти валарів (богів) і один проти одного. Означений міфологічний наратив названо Толкіном Уходом Нолдорів (Flight of the Noldor), Падінням Нолдорів (Fall of the Noldor) або ж Бунтом Феанора (Rebellion of Feanor), сутність якого зводиться до бунту ельфів-нолдорів у Валінорі проти богів через підмову Феанора Мелькором (Толкін, 2021b, с. 112–120). Цій найбільшій трагедії всіх ельфів не змогли зарадити ані боги, ані самі ельфи, оскільки колесо пророцтва почало крутитись і закінчить воно свій оберт тільки тоді, коли саме пророцтво буде здійснено.

Третьою аксіомою логіки міфу є f.d. non dat., сутність якої зведено до відсутності фундаментального розрізнення між речами, особливо ж на рівні опозицій. Класичним у рамках Толкіновського міфу виразником цієї аксіоми може слугувати образ назгула: "Людей набагато

легше було вполювати. Ті, хто володів Дев'ятьома Перстнями, віднайшли собі владу, стали королями, великими воїнами. Здобували вони славу і велике багатство, але все то добро перейшло у лихо. Здавалось, що вони безсмертні, але життя ставало їм нестерпним. Вони могли, як бажали, бродити незримо, недоступними для ока створінням піднебесного світу, і бачити небачене для смертних; проте занадто часто бачили вони лиш примари, що створив для них Саурон. І один за одним, раніше чи пізніше – що залежало від їхньої природної сили і від того, добро чи зло рухало ними від самого початку, – ставали вони рабами своїх перстнів і впадали у владу Єдиного Перстня Сауона. І стали вони навіки незрими, доступними лиш для очей того, хто володів Великим Перстнем, і зійшли у світ тіней. Назгулами стали вони, Примарами Перстня, найстрашнішими слугами Ворога: пітьма йшла за ними, і крик їхній був стоном смерті" (Толкін, 2021b, с. 442). У цьому фрагменті вичерпно проілюстровано відсутність фундаментального розрізнення між "живим" та "мертвим", де "мертве" володіє предикатами "живого" – голосом та здатністю впливати на предметний світ – чуттєве мертве. Іншими словами – живий мрець.

Четвертою аксіомою логіки міфу є г. ad abs., що сутнісно ми її зводимо до "немислимої" химерності як абсолютно мислимої даності та дійсності. Таким неабсурдним зведенням до абсурду в Толкіна є образи орків, тролів, мумакілів, крилатих потвор, ельфів, Великих Орлів та ентів. Об'єктивуємо зазначених чудесних створінь як негативних (орки, тролі, мумакіли, крилаті потвори) та позитивних (ельфи та енти). Звернемося до текстів, що описують орків: "Обличчя він мав темне, очі його нагадували вуглики, а язик був червоний; у руці орк тримав чималого списа" (Толкін, 2020b, с. 550); тролів: "Висотою у два людських зрости, закуті чи то у власну луску, чи то у лати, вони прикривались круглими щитами, а в кривих лапах несли тяжкі молоти. Волаючи, як божевільні вовки, без роздумів вони кинулись у болото і, кричачи, кинулись у бій" (Толкін, 2020c, с. 261); мумакілів: "На свій подив і жах, але також і на тривалу втіху, Сем побачив, як здоровенна сіра істота, трошачи дерева, чвалом збігла зі схилу. Вона здавалася завбільшки з будинок, ба навіть більшою, ніж будинок, – сіра рухома гора" (Толкін, 2020a, с. 426); крилатих потвор: "... темна подоба, схожа на хмару (проте то була не хмара, бо рухалась значно швидше) прилинула з чорноти на півдні і помчала до Загону, заступаючи собою світло. Невдовзі виявилось, що то – крилата істота, чорніша за прірви ночі" (Толкін, 2020b, с. 654); ельфів: "І невдовзі ельфи зійшли доріжкою в долину. Рухались вони повільно, тож гобіти могли роздивитись відблиски зоряного світла на їхньому волоссі та в очах. Ельфи не мали смолоскипів, але, коли вони йшли, мерехтливий посвіт, схожий на сяйво молодого місяця на вершечках пагорбів, стелився їм під ноги", або: "Глорфіндел був рославий і ставний, волосся мав наче виткане зі сяйливого золота, а обличчя його було вродливе, молоде, безстрашне та сповнене радості; проникливі очі сяяли, голос нагадував музику; чоло його було мудре, а руки – дужі", або: "Найближче до середини столу, навпроти тканих килимів на стіні, під балдахіном стояло крісло, а в ньому сиділа вродлива панна, котра була наче жіночим втіленням Ельронда [...] Ельфійка була і юною, і не дуже. Її довгих темних кіс іще не торкнула паморозь, білі руки та ясне обличчя були бездоганні та гладенькі, сяйво зір виграло в її блискучих очах, сірих, мов безхмарна ніч. Вона виглядала пишною

королевою, проникливість і мудрість світилися у її погляді, як буває у тих, хто засвоїв надбаний за роки життя досвід" (Толкін, 2020b, с. 142, 385, 386); ентів: "Великі вузловато-покручені долоні лягли на плечі кожного з гобітів [...] Воно [обличчя] належало рославій людині-подібній чи навіть трелеподібній істоті заввишки приблизно в два сажні, дуже кремезній, із височенною головою та майже без шиї. Вона була чи то вдягнута в якусь зелено-сіру схожу на кору матерію, чи то такий мала покрив – визначити було складно. Хай там як, але руки, розташовані на великій відстані від стовбура, вкривали не зморшки, а гладенька брунатурна шкіра [...] ці глибокі очі оглядали їх повільно й урочисто: а ще дуже проникливо" (Толкін, 2020a, с. 94). Ми подали образи створінь, що їхні якості доведені до абсолютного вираження – абсурдності, що остання в міфі являє собою найпередметнішу та найреальнішу даність, бездоганну дійсність.

Перейдемо до увиразнення законів логіки міфу в текстах Дж. Толкіна. Першим законом логіки міфу є *ex nihilo omnia fit*, сутність якого зводиться до створення речі без урахування попередніх передумов. Продемонструємо таке створення на прикладі космогонічного міфу із "Сильмарилліону": "І ось одного разу Іллуватар скликав усіх айнурів і дав їм могутню музичну тему, відкривши їм більше чудесних таїн, ніж коли-небудь до цього; і величність цього наспіву так вразила айнурів, що вони схилили свої голови перед Іллуватаром, але залишилися мовчазні. І промовив Іллуватар: "Я бажаю, щоб на той наспів, що я його вам дав, ви загальним намаганням створили Велику Пісню. І так, як я запалив вас від Вічного Вогню, явіть тепер сили свої у створенні пісні – кожен, як мислиться йому і бажається. Я ж бо буду слухати вас і радіти великій красі, що ви приведе її у світ". Тоді голоси айнурів, що подібні до арф і лютець, флейт і труб, віол і органів, і незчисленних хорів, сплелися межі собою і втілили наспів Іллуватара у Великій Пісні; чудесно сплетені мелодії піднімались до висот і падали у безодню, і виринули з палат Іллуватара в пустоту, і пустоту заповнила музика" (Толкін, 2021b, с. 5-6). З процитованого тексту стає очевидним міфічний наратив творення світу без предметного матеріалу та попереднього цілепокладання. У Толкіна відбувається "немислима" метаморфоза думки-і-звука у предметно-даний світ; вона не пояснюється, а лише описується, оскільки Іллуватар забажав створення світу; бажання ж не пояснюване, а лише виконуване.

Другим законом логіки міфу є *tertium datur*, сутність якого зводиться до абсолютного вираження синтезу, де, умовно, життя+смерть = життєсмерть або присутність+відсутність = присутня відсутність і т.і. Проілюструємо цей закон на принципі дії Персня: "Одного дня, за рік перед Вечірною, я йшов уздовж дороги і побачив попереду Більбо. Зненацька вдаль і вгору вилетіли С.-Т., й ішли вони в нашому напрямку. Більбо сповільнив хід, а тоді – гол-ля! – взяв і зник [...] Щойно С.-Т. пройшли повз мене, я визирнув на дорогу, і мій погляд вихопив Більбо, коли він якраз несподівано з'явився знову. Він поклав щось до кишені штанів, і я мигцем зауважив блиск золота" (Толкін, 2020b, с. 184-185); або: "Заплющивши очі, він ще якусь хвилю боровся, проте чинити опір стало нестерпно, й він повільно витяг ланцюг і надягнув Перстень на середній палець лівої руки. І, хоч усе було таким самим похмурым і темним, як і було, постаті відразу стали надзвичайно виразними. Там було п'ять високих фігур [...] На їхніх білих обличчях було видно пронизливі та безжальні очі; попід плащами були довгі сірі штани, на сивому волоссі – срібні шоломи, а у

вихудлих руках – сталеві мечі" (Толкін, 2020b, с. 337). У пропонуваніх прикладах ясно прочитується присутня відсутність і навпаки, оскільки Перстень, що його носить істота із замалою для Персня волею – не просто зникає, але залишається у просторі-часі, але поза своєї тілесної частини. Звернемось ще до ельфів, оскільки, за Толкіном, вони безсмертні, але, все ж, смертні, якщо їх убиває меч або печаль: ""Естель! Естель!" – крикнула вона. Арагорн поцілував її руку, закрив очі і заснув. Лице його сяло дивовижною красою, він пішов у розквіті юності і у світлі благородної мудрої старості, начебто король тих часів, коли світ ще був молодим. Арвен же, як вийшла з Гробниці, була холодною, як беззоряна зимова ніч. Очі її згасли. Вона попрощалась із сином, з дочками й з усіма, кого кохала, і, лишивши Мінас-Тіріт, пішла до Лорієну – жити в самотності зі згадуваними маллорнами. Галадріель давно пішла за море, пішов і Келеборн – ліс ельфів затих і зодиноків. Але ось і дні Арвен скінчили свій плін; могила її на пагорбі Керін-Амрот зеленіє густими травами і так буде, поки світ не зміниться. Люди наступних поколінь забули королеву Арвен, а цвіт еланора і ніфреділа більше не квіли на східних узбережжях Моря" (Толкін, 2020c, с. 554).

Третім законом логіки міфу є *post hoc ergo propter hoc*, що сутнісно зведено до порушеної причинності, що зумовлює волю бога або ефект чарівного предмета. Звернемось до чарів Сарумана: «Саруман підійшов і поклав свою продовгувату кисть мені на руку. "Чому ж ні, Гандальфе? – прошепотів. – Чому ні? Владний Перстень? Якщо ми зможемо ним керувати, тоді Влада перейде до нас. Ось чому я насправді покликав тебе сюди. У мене на службі багато вірних очей, і я вважаю, що ти знаєш, де нині ця коштовна річ. Хіба не так? Чому б інакше Дев'ятеро розпитували про шир і що за справи тримають там тебе?"» (Толкін, 2020b, с. 441-442); або ще: "Вікно зачинилося. Прибулі чекали внизу. Раптом озвався інший голос, низький і мелодійний, що заворожував своїм звучанням. Ті, хто необачно прислухався до нього, рідко могли переповісти слова, які вони чули, а що й могли, то дуже дивувались: у тих словах не було й децимі сили. Натомість більшість пригадувала тільки те, що з насолодою слухала голос, а все, що він говорив, здавалося мудрим і розважливим, і в них прокидалося бажання відразу з усім погодитися, щоб і собі здатися мудрим. Коли ж раптом брався говорити хтось інший, то його мова здавалася різкою та немилозвучною, порівняно зі Сарусановою; а якщо він суперечив Сарумановому голосу, то в серцях зачарованих слухачів розпалювалася лютя" (Толкін, 2020a, с. 284-285). У чому ж сутність пропонуваніх цитат? – саме в тому, що не аргументи Сарумана являють силу переконливості, а його голос – його чари, що й порушують причинність, оскільки погоджуються з чарівником не тому, що він надає аргументацію своєї думки, а тому, що переконує магичним способом.

Четвертим законом є "заперечення самоочевидності", що ми його редукуємо до ігнорації істинності передумов висновку або дії та пояснення переходу, трансгресії, дії чарівного предмета. Звернемось до чудесних властивостей сильмариллів: "Всі, хто жив в Амані, дивувались творінню Феанора і захоплювались ним. І Варда благословила Сильмарилли, так що після ніколи ні смертні, ні нечисті руки, ні лихо не могли, торкнувшись них, не обпалитись та не висохнути; а Мандос мовив, що доля Арди – суші, моря і повітря – живуть в них. Серце Феанора сильно прив'язалось до творіння

його рук" (Толкін, 2021b, с. 66). Звернемось до дії сильмариллів: "У правиці своїй Морґот тримав Сильмарилли – навіть закриті у кришталеву скриню, вони почали пекти його долонь. Біль шматував його руку, але відкривати її він не бажав [...] руки його були випалені до чорноти через доторк до благих алмазів, і чорними вони залишились назавжди; і ніколи не лишав його біль від опіків і ненависть від болю" (Толкін, 2021b, с. 81, 83). Ми бачимо, що не самі по собі сильмарилли завдають шкоди чи блага, а що в дію їх приводить сам суб'єкт дії; не сам по собі коштовний камінь завдає шкоди всім, а лише певним категоріям створінь, що знімає очевидність дії чарівного предмета.

Отже, ми розглянули та упредметнили логіку міфу в текстах Толкіна через "Володаря Перснів" та "Сильмариліон". Як видно з проведеної роботи, пропонується логіка – її аксіоми та закони – справді наявні в міфологічному компендіумі письменника та виявляють бездоганний рівень своєї втіленості та дії. Артикульовані формальні структури демонструють а) міфологічність (на рівні форми) та міфічність (у контексті "живості" міфу) текстів Толкіна і б) підтвердження самих себе (через, власне, дію самих законів). Іншими словами: визначена міфо-логіка аргументувала міф текстів та саму себе.

Звертаючись до структури міфу як принципу міфології варто зауважити, що наша інтерпретація звучить до пошуку міфем у текстах та укладання специфічної, але далеко невичерпної в рамках нашої статті, матриці міфу. Матриця та формула отримують своє смислове навантаження винятково у разі інтерпретації міфу невеликого (формула) або незрозумілого (матриця), такого, смисли котрого майже втрачені чи вкрай завуальовані гальванізацією "культурних ґрунтів".

Визначаючи міфему міфу "Володар Перснів", звернемося до власне роману Дж.Толкіна (Толкін, 2020a, 2020b, 2020c), кінотрилогії П.Джексона (Джексон, 2001, 2002, 2003), комп'ютерних ігор "The Lord of the Rings: The Battle for Middle-earth" (далі: "LOTR: BfMe") Кріса Корні та Вільяма Гордона (Loopy Longplays, 2018) і "LEGO The Lord of the Rings: The Video Game" Джона Бертон та Джеймса Маклафліна (Full Playthroughs, 2022).

Працюватимемо ми таким способом: відшукавши певну міфему, артикулюємо її в хронологічному порядку, потому зазначимо її повторюваність у вибраних чотирьох текстах (необхідно мати не менше трьох варіацій у трьох окремих текстах) і, наостанок, аргументуємо свій вибір. Така аргументація являє собою необхідність, оскільки виокремити всі міфему "Володаря Перснів" у рамках цієї статті просто неможливо, а отже, ми даватимемо аргументацію нашої оптики. Крім цього, складемо невелику за обсягами матрицю міфу.

Міфема I – Гобіти вирушають у путь разом – наявна в усіх варіантах міфу. Важливість цієї міфему полягає в тому, що гобіти, зокрема, Мері, Піпін та Сем відіграють одні з найважливіших ролей в подальшій розповіді.

Міфема II – Саруман зраджує Білу Раду – "чиста" міфема, що артикулює себе в усіх варіантах "Володаря Перснів": роман, кіно та обидві гри. Ми обрали саме цей наратив, оскільки, по-перше, він являє собою, якщо так можна сказати, "чисту міфему", таку, що спостерігається в усіх варіантах головного міфу Дж. Толкіна, по-друге, тому, що цей наратив є першим засновком до становлення Ґандальфа Білого.

Міфема III – Король-Чарівник ранить Фродо – абсолютна ("чиста") міфема, що виявляє себе в усіх обра-

них нами текстах. Наш вибір аргументовано тим, що саме через отримане поранення артикулюється перший засновок до відплиття (смерті) Фродо за Море.

Міфема IV – Смерть Ґандальфа Сірого – абсолютна міфема, що фіксується в усіх текстах. Наш вибір ґрунтовано на тому, що ця смерть являє собою останній (другий) засновок до становлення Ґандальфа Білого. Найважливішим тут є становлення чарівника, оскільки саме по собі це становлення відіграє роль допомоги богів ("що відпочивають", "стомлених богів") смертним, оскільки вони втрутились у плин смертного життя Ґандальфа як духа, що його закрито у смертному тілі.

Міфема V – Піпін дивиться в палантира – спостережена в усіх варіантах, крім гри "LOTR: BfMe". Являє собою першу, але не необхідний засновок до зняття облоги з Мінас-Тіріта.

Міфема VI – Голум стає Смеголом, а потім знову Голумом – спостережена в усіх варіантах, але в різних осмисленнях; наприклад, у грі "LOTR: BfMe" Голум, після переслідування гобітів, сам по собі супроводжує їх дорогою, без очевидно артикульованого наративу трансгресії Голум-Смегол. Наш вибір аргументовано тим, що ці дві трансгресії, по-перше, пришвидшують знищення Перснів і, по-друге, зрештою, актуалізують його (знищення) після другого переходу Смегол-Голум.

Міфема VII – Спокуса Фарамира – ця міфема відсутня тільки в тексті "LOTR: BfMe". Сутність її зводиться до прихистку наданого Фарамиром Фродо та Сему, що являє собою необхідний засновок до знищення Перснів.

Міфема VIII – Наче-смерть Фродо – абсолютна міфема, що спостережена в усіх варіаціях. Ця міфема обумовлює, по-перше, збереження Перснів Семом Груничем і, по-друге, являє собою обумовлення знищення Перснів через його (здавалося б) спасіння.

Міфема IX – Заперечення кохання Еовін – спостережена в усіх варіантах міфу, крім гри "LOTR: BfMe". Являє собою третю і необхідний засновок до зняття облоги з Мінас-Тіріта (друга як необхідна: посольство Денетора) і обумовлення перемоги на Пеленорських Полях.

Міфема X – Заступа Піпіна – цю міфему артикульовано в усіх текстах, крім, знов-таки, "LOTR: BfMe". Вона зумовлює, по-перше, збереження життя Ґандальфа та ярлівство Еомера (оскільки якщо б Ґандальф пішов боєм на Поля Пеленора, то, звичайно, урятував би від смерті ярла Теодена, однак і сам загинув би від руки Короля-Чарівника) та, по-друге, як висновок, рекреацію королівства Арагорна через коронацію короля.

Міфема XI – Перемога на Пеленорських Полях – "чиста" міфема, наявна в усіх міфах. Обумовлює, з одного боку, знищення Перснів (через відтягування сил Саурона від Ородруїна і Барад-Дура), з другого ж – королівство (і як іменник, і як дієслово) Арагорна Еллесара.

Міфема XII – Знищення Перснів – абсолютна і завершальна міфема. Немає потреби аргументації нашої оптики у виборі цієї міфему, оскільки цей наратив являє собою кінцеву мету всього "антиквесту" Фродо.

Наводимо матрицю міфу в хронологічній та смисловій узгодженості. Також означаємо головні категорії міфемо-смислових горсточок:

ЗРАДА	ВІРНІСТЬ	СМЕРТЬ	ЖИТТЯ
	<i>Гобіти вирушають у путь разом</i>		
<i>Зрада Сарумана</i>		<i>Король-Чарівник ранить Фродо</i>	
		<i>Смерть Гандальфа</i>	
			<i>Піпін дивиться у папантура</i>
<i>Смегол-Голум</i>	<i>Голум-Смегол</i>		
	<i>Спокуса Фарамира</i>		
		<i>Наче-смерть Фродо</i>	
<i>Заперечення кохання Еовін</i>			
	<i>Заступа Піпіна</i>		
			<i>Перемога на Пеленорських Полях</i>
			<i>Знищення Персня</i>

Маємо артикулювати нашу інтерпретаційну оптику щодо найголовніших, за нашими рефлексіями, зв'язків в опозиційних "смыслових горсточках" *зрада-вірність* та *смерть-життя*. Отже, головним зв'язком щодо опозиції *зрада-вірність* визначаємо сполуку міфем *Смегол-Голум/Голум-Смегол* – *спокуса Фарамира*, оскільки боротьба Голума зі Смеголом і Смегола із Голумом як злого з добрим і доброго зі злим ретранслюється боротьбою Фарамира зі своїм бажанням заволодіти Перснем, де бажання володіти Перснем є втіленням сутності Голума та його предикатів: злого, зрадливого, зневажливого, зломленого, не гідного ані на життя, ані на смерть. Боротьба ж Смегола з Голумом як боротьба між вірністю (як найвищим стражданням цього створіння) та зрадою (як найбажанішою втілю) ретранслюється боротьбою Фарамира за своє серце (милосердя) та мужність до відмови від влади, однак потуги до влади над самим собою. З одного боку, ми можемо провести певну паралель та знак "=" між бажаннями, однак лише бажаннями, а не сутностями Голума та Фарамира-Голума і Смегола та Фарамира-Смегола. З іншого ж боку, така паралельність акцентує на вразливості будь-якого суб'єкта щодо потаємних бажань неусвідомлюваного, оскільки Голум сам по собі і є тією персоніфікацією неусвідомлюваного не лише Фродо, як зазначає Ситник (Ситник, 2011, с. 311), а й узагалі будь-якого іншого суб'єкта, що стикається з довгочасно бажаним.

У горизонталі співвідношень *смерть-життя*, головною контраверсійною сполукою ми визначаємо зв'язок міфем *Король-Чарівник ранить Фродо* – *Наче-смерть Фродо* – *Знищення Персня*. Ці сполуки мають співзалежний характер, оскільки всі три є засновками не тільки до відплиття Фродо за Море, а й засновками його становлення як Мудреця та втілення його символічної смерті. Король-Чарівник, ранивши Фродо своїм отруєним мечем, актуалізує механізм поступового "начевмирання" гобіта, що виявляє себе мареннями, нав'язливими думками про "не-повернення", "порятунок Середзем'я, але не для Фродо", мудрістю та мукою серця гобіта. Шелоба, отруївши Фродо своїм жалом, забирає в нього будь-яку надію на повернення та спасіння, призводить до абсолютного примирення зі смертю як звільненням та спокоєм, вічним та чистим ескапізмом. Знищений Перстень замикає це полотно "довершеної виконаності" завдання, цього антиквесту, цієї розіндивідуації, розчинення в завершеності справи всієї долі. Отже, Фродо більше нема, що *робити в цьому світі*; він його врятував, однак не йому в ньому жити (тут очевидна паралель з ельфами: вони теж символічно помирають для світу, відпливаючи за море). Як бачимо, така символічна смерть у формі не-належності до цього світу,

однак належності до *іншого*, виражає себе на рівні до-вершеності та зреалізованості людської просто-долі.

Дискусія і висновки

Щойно ми актуалізували та аргументували міфологію як справді чинний метод інтерпретації міфу будь-якої просторової та часової категорії на прикладі міфологічного компендіуму Дж. Толкіна. Варто зазначити, що міфо-логіка, як і будь-який неklasичний гуманітарно-науковий метод, не є суто ідеальною та такою, що відповість на всі питання, "розчистить" усі "ґрунти" осмислень міфу до його сутності; звичайно, будь-яка інтерпретація є інтерпретацією – ані гірше, ані краще, однак питання полягає в аргументованості висновків. Наше дослідження вважаємо аргументованим, однак незавершеним, оскільки можна і слід відшукувати нові міфеми "Володаря Перснів", нові сполуки цих міфем, по-іншому їх інтерпретувати та пояснювати. Цим демонструється невичерпність смислів і міфу і міфології як методу.

Список використаних джерел

- Джексон, П. (2001). *Володар перснів: Хранителі персня* [Розширена версія]. <https://uakino.club/filmy/genre-action/5-volodar-persnv-hranitel-persnya.html>
- Джексон, П. (2002). *Володар перснів: Дві вежі* [Розширена версія]. https://uakino.club/filmy/genre_adventure/12-volodar-persnv-dv-vezh.html
- Джексон, П. (2003). *Володар перснів: Повернення короля* [Розширена версія]. <https://uakino.club/filmy/genre-action/15-volodar-persnv-povernennya-korolya.html>
- Марчук, О. В. (2012). Міфологія наративу англійського фентезі. *Нова філологія*, 54, 179–181.
- Савельєва, М. Ю., Суходуб, Т. Д., & Аляєва, Г. Є. (2020). *Ступені життя Якова Голосокера*. Центр гуманітарної освіти НАН України. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Ситник, Н. В. (2011). Образ Фродо і домінуючі архетипи трилогії "Володар Перснів". *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, 27, 310–314.
- Соколова, Н. (2002). Толкін Дж. Р. Р. У Н. Михальська, & Б. Щавурський (Ред.). *Енциклопедія-довідник*. Т. 2. (с. 614–617). Навчальна Книга.
- Сорокіна, К., & Масюк, О. (2017). Міфологічний світогляд як основа фентезійного світобудівництва. *Нова парадигма*, 133, 82–94.
- Стоян, С. П. (2004). *Процес "реміфологізації" в сучасній культурі*. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20053>
- Толкін, Дж. Р. Р. (2009). *Сказання з Небезпечного Королівства*. (К. Онішук, О. О'Лір, Пер.). Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2020а). *Володар Перснів. Частина друга: Дві вежі*. (К. Онішук, Пер.). 3-тє вид. Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2020б). *Володар Перснів. Частина перша: Братство Персня*. (К. Онішук, Пер.). 3-тє вид. Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2020с). *Володар Перснів. Частина третя: Повернення короля*. (К. Онішук, Пер.). 3-тє вид. Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2020д). *Гобіт, або Туди і Звідти*. (О. О'Лір, Пер.). 6-тє вид. Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2021а). *Загибель Гондоліна*. К. Толкін (Ред.). (О. О'Лір, Пер.). Астробіліярія.
- Толкін, Дж. Р. Р. (2021б). *Сильмариліон*. (К. Онішук, Пер.). 4-тє вид. Львів, Астробіліярія.
- Юнг, К. Г. (1996). *Душа і міф: шість архетипів*. Державна бібліотека України для юнацтва.
- Юнг, К. Г. (2022). *Психологія несвідомого*. Центр учбової літератури.

Юнг, К. Г. (2023). *Проблеми душі нашого часу*. Видавничий дім "СВАРОГ".

Carpenter, H. (1977). *J. R. R. Tolkien: a Biography*. <https://khoreketab.com/wp-content/uploads/2021/12/J.-R.-R.-Tolkien-A-Biography-2000.pdf>

Eliade, M. (1963). *Aspects du mythe*. Gallimard.

Full Playthroughs (2022). *LEGO Lord of the Rings | Gameplay Walkthrough – FULL GAME | PC 4K 60fps | No Commentary*. https://www.youtube.com/watch?v=FKkTB_RyRn0

Hübner, K. (2013). *Die Wahrheit des Mythos*. Studienausgabe.

Kyrmse, R. (2021). The Tridimensionality of Myth in Tolkien. *Academia letters*, 1–5.

Levi-Strauss, C. (1963). *Structural Anthropology*. BASIC BOOKS.

Loopy Longplays (2018). *The Lord of the Rings: The Battle for Middle-earth 1 – Good Campaign (No Commentary) (PC)*. https://www.youtube.com/watch?v=pAaU6az_NOW

The poetic edda (2001). Translated by Henry Adams Bellows. <https://sacred-texts.com/neu/poe/poe.pdf>

References

Carpenter, H. (1977). *J. R. R. Tolkien: A Biography*. <https://khoreketab.com/wp-content/uploads/2021/12/J.-R.-R.-Tolkien-A-Biography-2000.pdf>

Jackson, P. (2001). *The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring [Extended Version]* [in Ukrainian]. <https://uakino.club/filmy/genre-action/5-volodar-persnv-hranitel-persnya.html>

Jackson, P. (2002). *The Lord of the Rings: The Two Towers [Extended Version]* [in Ukrainian]. https://uakino.club/filmy/genre_adventure/12-volodar-persnv-dv-vezh.html

Jackson, P. (2003). *The Lord of the Rings: The Return of the King [Extended Version]* [in Ukrainian]. <https://uakino.club/filmy/genre-action/15-volodar-persnv-povernennya-korolya.html>

Marchuk, O. V. (2012). Mytho-philosophy of English Fantasy Narrative. *Nova Filolohiya*, 54, 179–181 [in Ukrainian].

Savelieva, M. Y., Sukhodub, T. D., & Alyaeva, G. E. (2020). *The Stages of Life of Yakov Golosovker*. Center for Humanities Education of the National Academy of Sciences of Ukraine. Dmitry Burago Publishing House [in Ukrainian].

Sytnik, N. V. (2011). The Image of Frodo and Dominant Archetypes in the Trilogy "The Lord of the Rings." *Scientific Works of Ivan Ogienko Kamianets-Podilskyi National University. Philological Sciences*, 27, 310–314 [in Ukrainian].

Sokolova, N. (2002). *Tolkien J. R. R. Encyclopedia-Handbook*. Eds. N. Mykhalska, B. Shchavurskyi. Navchalna Knyha, Vol. 2. (p. 614–617) [in Ukrainian].

Sorokina, K., & Masiuk, O. (2017). Mythological Worldview as the Basis of Fantasy World-Building. *Nova Paradigma*, 133, 82–94 [in Ukrainian].

Stoyan, S. P. (2004). The Process of "Remythologization" in Modern Culture [in Ukrainian]. <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20053>

Tolkien, J. R. R. (2009). *Tales from the Perilous Realm*. Translated by K. Onishchuk, O. O'Leary. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Tolkien, J. R. R. (2020a). *The Lord of the Rings. Part Two: The Two Towers*. Translated by K. Onishchuk. 3rd ed. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Tolkien, J. R. R. (2020b). *The Lord of the Rings. Part One: The Fellowship of the Ring*. Translated by K. Onishchuk. 3rd ed. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Tolkien, J. R. R. (2020c). *The Lord of the Rings. Part Three: The Return of the King*. Translated by K. Onishchuk. 3rd ed. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Tolkien, J. R. R. (2020d). *The Hobbit, or There and Back Again*. Translated by O. O'Leary. 6th ed. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Tolkien, J. R. R. (2021a). *The Fall of Gondolin* / Ed. by K. Tolkien. Translated Eliade, M. (1963). *Aspects du Myth*. Gallimard.

Tolkien, J. R. R. (2021b). *The Silmarillion*. Translated by K. Onishchuk. 4th ed. Astrobyliaria [in Ukrainian].

Jung, K. G. (1996). *Soul and myth: six archetypes*. State Library of Ukraine for Youth [in Ukrainian].

Jung, K. G. (2022). *Psychology of the unconscious*. Center for Educational Literature [in Ukrainian].

Jung, K. G. (2023). *Problems of the soul of our time*. Publishing House "SVAROG" [in Ukrainian].

Carpenter, H. (1977). *J. R. R. Tolkien: a Biography*. <https://khoreketab.com/wp-content/uploads/2021/12/J.-R.-R.-Tolkien-A-Biography-2000.pdf>

Carpenter, H. (1977). *J. R. R. Tolkien: a Biography*. <https://khoreketab.com/wp-content/uploads/2021/12/J.-R.-R.-Tolkien-A-Biography-2000.pdf>

Eliade, M. (1963). *Aspects du mythe*. Gallimard.

Full Playthroughs (2022). *LEGO Lord of the Rings | Gameplay Walkthrough – FULL GAME | PC 4K 60fps | No Commentary*. https://www.youtube.com/watch?v=FKkTB_RyRn0

Hübner, K. (2013). *Die Wahrheit des Mythos*. Studienausgabe.

Kyrmse, R. (2021). The Tridimensionality of Myth in Tolkien. *Academia letters*, 1–5.

Levi-Strauss, C. (1963). *Structural Anthropology*. BASIC BOOKS.

Loopy Longplays (2018). *The Lord of the Rings: The Battle for Middle-earth 1 – Good Campaign (No Commentary) (PC)*. https://www.youtube.com/watch?v=pAaU6az_NOW

The poetic edda (2001). Translated by Henry Adams Bellows. <https://sacred-texts.com/neu/poe/poe.pdf>

Full Playthroughs (2022). *LEGO Lord of the Rings | Gameplay Walkthrough – FULL GAME | PC 4K 60fps | No Commentary*. https://www.youtube.com/watch?v=FKkTB_RyRn0

Отримано редакцією журналу / Received: 16.03.24
Прорецензовано / Revised: 25.03.24
Схвалено до друку / Accepted: 25.03.24

Danylo OLEKSIN, Student
ORCID ID: 0009-0000-8162-4234
e-mail: mozzartino56@ukr.net
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Kyiv, Ukraine

J.R.R. TOLKIEN'S NON-CLASSICAL MYTH PRACTICES: MYTHO-LOGICAL ANALYSIS

Background. The relevance of our research is indicated by the high level of involvement of John Ronald Reuel Tolkien's creative compendium in shaping and constructing modern culture.

Over the past twenty-three years of the 21st century, a significant number of projects have articulated and realized their own interpretations of J. Tolkien's mythology.

It is enough to mention Peter Jackson's film trilogies, "The Lord of the Rings" (2001-2003) and "The Hobbit" (2012-2014), a series of video games in various genres by Chris Cornell, William Gordon, and Jill Eckhart, such as "The Lord of the Rings: The Battle for Middle-earth" (2004, 2006), Eric Gewirtz's "The Lord of the Rings: Conquest" (2009), John Fleming, Lucas Riting, and Ruf Tomandi's "The Lord of the Rings: War in the North" (2011), among others.

Method. Our research's method is based on the mytho-logic method, which involves interpreting myth in the context of its logic and structure (in the interpretation of "The Lord of the Rings" and "The Silmarillion").

Results. An interpretation of "The Lord of the Rings" and "The Silmarillion" in harmony with the logic of myth through its axioms and laws has been carried out, demonstrating the mythic nature of these texts through their full compliance with the axioms and laws of myth logic.

The interpretation of "The Lord of the Rings" through structural analysis of selected narrative variants has been articulated. Twelve main mythemes have been identified and their significance for the mythic narrative has been argued. The images of Gollum, Sméagol, Faramir, and Frodo have been interpreted through a mythic matrix, where the first represents the unconscious Shadow of any subject, the second is a subject attempting to contend with it, the third is a subject that conquers it, and the fourth is a sum of the Hero's image, one who has no "simple life" in a "simple world."

Conclusions. We consider our mytho-logic to be a valid method for interpreting myths of any spatial and temporal category. It is worth noting that mytho-logic, like any non-classical humanities method, is not purely ideal and does not have all the answers. Any interpretation is an interpretation, neither worse nor better, but the question here lies in the substantiation of conclusions.

We deem our research to be substantiated, although unfinished, as new mythemes of "The Lord of the Rings" can and should be explored, new combinations of these mythemes interpreted differently, and explanations offered. This demonstrates the inexhaustibility of meanings in myth, non-classical approaches, and mytho-logic as a method.

Keywords: myth, myth science, myth logic, myth structure, mytho-logic, structuralism, J.R.R. Tolkien, contemporary art.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.